

УДК 355.4

Р. С. Іваницький

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНИХ ЗАСОБІВ ВЕДЕННЯ ВОЄННИХ ДІЙ

Розкрито питання трансформації сучасних засобів ведення воєнних дій, зростання впливу на результат воєнних дій нетрадиційних засобів протиборства, таких, як інформаційна, нелетальна й екологічна зброя.

Ключові слова: засоби ведення війни, збройні конфлікти, психотропні, електронні засоби, інформаційна зброя.

Постановка проблеми. У сучасних умовах світ змінюється, але війни ще не відійшли у минуле. Заперечуючи саму можливість розв'язування війни як засобу досягнення власних політичних цілей, відомий російський дослідник генерал армії М. Гареев пропонує своє бачення майбутніх воєнних дій: стримуючий вплив на розв'язання великомасштабних війн будуть чинити ядерна зброя та нові види звичайної високоточної зброї [1, с. 93]. Стосовно джерел воєнної загрози він зазначає, що характер воєнних загроз переважно залежатиме від того, яким буде політичний устрій світу, що прийде на зміну біполярному світу, заснованому на протистоянні наддержав. У сучасних умовах доводиться зважати на те, що не тільки не зникли повністю колишні джерела і причини війни, але з'являється чимало нових, досить гострих соціально-політичних, економічних, територіальних та міжнаціональних протиріч між державами і цілими регіонами. Поступово виникають гострі класові й етнічні протиріччя всередині держав, що спричиняє громадянські війни і конфлікти, які становлять небезпеку й для оточуючих їх країн. Лише протягом останніх років у світі виникло 22 нові держави. Боротьба за суверенітет і незалежність на національній, етнічній основі триває, що може породити велику кількість міжнаціональних і внутрішньодержавних конфліктів [1, с. 94].

Крім цього, М. Гареев припускає, що назріває антиядерна революція у військовій справі: зважаючи на сучасність, треба визнати, що еволюція воєнного мистецтва і воєнних доктрин провідних держав світу в найближчій перспективі відбуватиметься у таких головних напрямках.

1. Відмова від ядерної зброї як головного засобу ведення війни, використання її тільки як засобу стримування. Припинення глобальної воєнної конфронтації між двома

коаліціями держав, перехід від відкритої ворожості до партнерства і співробітництва. Відповідно до цього вперше за повоєнні роки – відмова від підготовки до ведення як світової ядерної, так і звичайної війни.

2. Підготовка своїх країн і збройних сил до забезпечення безпеки і виконання воєнних завдань в одній або кількох локальних війнах і воєнних конфліктах, виступаючи, по можливості, об'єднаними коаліційними угрупованнями військ. Разом з тим підготовка до відбиття агресії й участі у великомасштабній війні, якщо вона спалахне з тих або інших причин.

3. Головну увагу у військовому будівництві приділяти якісному вдосконалюванню звичайних озброєнь, підвищенню бойової могутності й мобільності військ і підготовці збройних сил до ведення воєнних дій із застосуванням звичайних засобів, але з постійним урахуванням загрози застосування ядерної зброї, особливо несанкціонованого, гарантованого завдання відповідного удару та захисту військ від зброї масового знищення [1, с. 94, 95].

Щоправда, при цьому М. Гареев далі визнає, що потенційний агресор уже тепер має можливість (а в майбутньому вона ще більше зросте) раптовим ударом не тільки ядерної, але й високоточної звичайної зброї знищити ядерні засоби іншої сторони, позбавивши її можливості завдати удару у відповідь й здійснити ядерну відплату [1, с. 95]. При цьому звернемо увагу на те, що в сучасному світі контури можливого агресора набувають не тільки окремі держави, але й окремі етнічні групи та інші об'єднання, співтовариства [2, с. 49], наприклад, турецькі курди або збройні загони колумбійських наркобаронів. Отже, масштаб застосування збройних сил держави змінюється до мізерно малого, хоча рівень небезпеки при цьому не тільки не

знижується, а навпаки – суттєво зростає. Причому можливість ядерної відплати в останньому випадку практично виключається, що підтверджується таким припущенням щодо ядерної зброї: сьогодні не вона сама по собі страшна, а можливість її застосування. Це накладає суттєве обмеження на характер проведеної військової операції із застосуванням звичайних видів зброї.

Протидія загрозі від малих терористичних груп – мабуть, крайній випадок застосування збройних сил. Тут виникає запитання: а що воєнна наука говорить про локальні конфлікти?

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Подібним проблемам та участі збройних сил у розв'язанні збройних конфліктів приділялась увага багатьма дослідниками – як вітчизняними, так і зарубіжними. Водночас серед фахівців, які займалися питаннями засобів і методів ведення війни, воєнних дій, характеру збройних конфліктів у сучасних умовах, слід відзначити М. Гарєєва, Р. Луговця, В. Полякова, В. Татарнікова, В. Андрєєва, В. Круглова, Д. Ловцова. Аналіз результатів їхніх напрацювань становить не лише наукову, теоретичну, а й практичну цінність, має певний прогностичний характер для відпрацювання державних стратегій і концепцій унеможливлення розвитку збройних конфліктів у державі.

Мета статті – розкриття змісту процесу трансформації засобів ведення воєнних дій, збройних конфліктів на основі аналізу їх змін у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Як вважає М. Гарєєв, у сучасних умовах і в найближчому майбутньому найбільш імовірно є загроза виникнення локальних війн і конфліктів. Тому потрібна першочергова готовність армій і флотів до виконання завдань у локальних війнах. У зв'язку із цим зростає роль мобільних сил. Проте обійтися тільки цими силами не достатньо. Мобільні сили (наприклад, повітрянодесантні війська) можуть вести самостійні бойові дії лише обмежений час і надалі потребують посилення. США мають сильні угруповання передового базування, підтримані стратегічною авіацією й військово-морськими силами, але і їх доведеться підсилювати. Якщо говорити про Росію, то при існуючому її геополітичному положенні, великих просторах, слабо обладнаних комунікаціях і недостатній кількості повітряних, морських і наземних

транспортних засобів переправлення мобільних сил у райони загрози потребує значного часу. З урахуванням зазначеного вище і з метою гарантування від будь-яких випадковостей доцільно окрім мобільних сил на найважливіших напрямках мати мінімально необхідні угруповання військ, авіації, сил і засобів протиракетної й повітряної оборони (ПРПО). Та й у локальних війнах не завжди можна обійтися тільки мобільними силами. Як переконує досвід, для виконання бойових завдань у локальних війнах часом треба мати досить великі сили [3, с. 75].

В. Татарніков зазначає таку побудову збройних сил: у структурі збройних сил НАТО створюються гнучкі й мобільні збройні формування, такі, як сили швидкого реагування. Головна роль надається ударній авіації та військово-морським силам, що оснащені високоточною зброєю [2, с. 49].

При цьому завдання збройних сил у ході відбиття агресії згаданий науковець формулює так: основні завдання з розгрому противника будуть виконувати не в ході зіткнення передових частин, а шляхом вогневої атаки здалеку. У результаті всі бої набудуть розосередженого, об'ємного характеру, охоплюючи всі сфери воєнних дій по фронту, глибині й висоті. Новизна збройної боротьби майбутнього буде впливати також із внутрішньої насиченості, напруженості й динамічності бойових дій та загального напруження бойового протистояння сторін [3, с. 78]. Стосовно цих змін він зазначає, що зростає вплив зброї, особливо ядерної, на визначення політичних і стратегічних цілей. Підвищується роль звичайної стратегічної зброї як вирішального засобу ведення війни, що забезпечує безпосереднє досягнення стратегічних результатів [3, с. 78].

Далі В. Татарніков зауважує, що збільшується просторовий розмах збройної боротьби. Зброя майбутнього та нові бойові можливості дозволяють завдати потужних ударів на всю глибину розташування воюючих держав та їх військовим об'єктам, здійснюючи не тільки послідовне, як колись, але й одночасне ураження його найважливіших угруповань. Виникаюча необхідність узгодження зусиль усіх видів збройних сил і родів військ зумовлює їх спільне застосування у системі єдиних стратегічних операцій. Через велику кількість різноманітної зброї та техніки у збройній боротьбі бій майбутнього може бути виключно складним, створюватимуться

нові умови їх застосування і взаємодії. Із трьох найважливіших елементів бою (вогнень, удар та маневр) різко підвищується значення вогневого ураження, яке має більш надійно готувати удар, збільшувати силу удару, не змушуючи війська, як у минулому, ціною великих втрат долати противника. При цьому другі ешелони, резерви будуть уражатися, як правило, ще до їхнього підходу до поля бою.

Вирішальні бої відбуватимуться не тільки на землі, на морі, але й у повітрі, і в цілому операції та бойові дії набудуть повітряно-наземного характеру, коли вогневі й електронні удари наземними й авіаційними засобами по всій глибині розташування противника стануть сполучатися з багаторазовим висадженням і проникненням углиб оборони противника мобільних частин, що завдають удари не тільки із фронту, флангів, але й із різних напрямків у тилу противника. У цілому операції та бойові дії відбуватимуться стрімко, без наявності суцільних фронтів або лише при їх тимчасовій стабілізації, матимуть високоманевровий характер.

Великі зміни відбуватимуться у характері початкового періоду війни, у способах підготовки і ведення наступальних і захисних операцій, веденні зустрічних боїв, у способах завдання вогневого ураження, здійснення маневру й у новому підході до створення необхідної щільності сил і засобів, зосередження основних зусиль на вирішальних напрямках.

Значні й різкі зміни обстановки, запровадження автоматизованих систем управління ускладнюють і докорінно змінюють діяльність командувачів, командирів і штабів з управління військами й силами флотів [3, с. 78, 79].

Варто зазначити, що у майбутньому контури збройної боротьби зазнають значної трансформації. Це, насамперед, зумовлено тим, що роль першого (невоєнного) етапу операції набуває вирішального значення. Війна одержить новий вимір, передусім інформаційний. Об'єктами такого впливу стануть значною мірою солдати й офіцери конфронтуючої сторони і населення країни. Крім того, зміняться сам масштаб бойових дій і спрямованість потенційної загрози (етнічний націоналізм, тероризм), що не дозволить застосовувати збройні сили у традиційному значенні, а потребуватиме комплексного

підходу до відбиття загрози, особливо в інформаційній війні.

Щодо засобів війни слід звернути увагу на таке. Виникнення і бурхливий розвиток нетрадиційних засобів протиборства, які, хоча й вважаються засобами війни, мають надійне обґрунтування. Із цього приводу В. Андреев зазначив, що рушійною силою розвитку загальнопланетарної системи і формування на її основі середовища проживання людини (СПЛ) були й лишаються потреби соціуму в ресурсах, що визначають характер і темпи розвитку не тільки соціальної сфери, але й антропогенних компонентів (техносфери й інфосфери), а також характер і темпи перетворення біосфери [5, с. 57]. Далі він підкреслює, що обмеженість ресурсів і нерівномірність їх розподілу підштовхують соціум до розв'язання суспільно-політичних (внутрішніх) протиріч шляхом протиборства, що підсилює суперечливий характер його (соціуму) впливу на розвиток СПЛ [5, с. 58]. Це призвело до того, що суперечливий характер розвитку соціуму, його схильність до протиборства сприяли створенню засобів, спрямованих не тільки на розвиток, але й на ураження (деформацію та деструкцію) компонентів СПЛ.

Саме ці засоби склали групу так званих нетрадиційних засобів протиборства, які до кінця ХХ ст. значно поновили й доповнили арсенал цивілізації, що раніше складався лише з відомих із незапам'ятних часів (традиційних) невоєнних і воєнних засобів протиборства. Більше того, розроблення й удосконалення нетрадиційних засобів протиборства в рамках сучасного етапу науково-технічної революції призвели до створення нового класу озброєння – зброї глобального ураження (ЗГУ), тобто зброї, системне застосування якої може забезпечити глобальний характер ураження СПЛ. До її складу ввійшла інформаційна, нелетальна й екологічна зброя [5, с. 58].

Підкреслимо, що нетрадиційні засоби значно різняться за характером і ступенем впливу на компоненти СПЛ. Крім того, вони займають проміжне, перехідне, положення між суто воєнними і невоєнними засобами протиборства. При цьому володіння нетрадиційними засобами протиборства може дати безперечну перевагу його власникові й забезпечити успіх. Зазначимо склад таких видів зброї.

1. Інформаційна зброя:
 - програмне й інформаційне забезпечення;
 - програмно-апаратні, телекомунікаційні й інші засоби інформації та управління;
 - канали зв'язку, що забезпечують циркуляцію інформаційних потоків та інтеграцію систем управління;
 - інтелект людини та масова свідомість.
2. Нелетальна зброя:
 - технологічні режими;
 - конструкційні (метали та їх сплави, композити, бетони, полімери, скло тощо) і видаткові експлуатаційні (пальне й мастильні матеріали, вибухові речовини, ракетне паливо і т. ін.) матеріали;
 - промислові та військові об'єкти й комунікації, системи енергозабезпечення;
 - технічні засоби (у тому числі озброєння та військова техніка);
 - фізіологічний стан людини.
3. Екологічна зброя:
 - близький космічний простір й атмосфера;
 - гідросфера і літосфера;
 - кліматична система Землі;
 - мінеральні ресурси (паливно-енергетичні ресурси, руди металів, хімічна сировина та ін.) і біоресурси (ресурси рослинного і тваринного світу);
 - взаємини людини з життєво важливими елементами біосфери.

Зауважимо, що серед усіх перерахованих видів зброї інформаційна має найбільшу вибірковість і володіє необхідною масштабністю, а також надійною уражуваністю. Як зазначає В. Андрєєв, це пояснюється такими властивостями інфосфери, що кардинально відрізняють її від інших компонентів СПЛ, як невичерпність і поповнюваність інфоресурсів, можливість їх швидкого копіювання з високим ступенем вірогідності, а також можливість переміщення великих обсягів цих ресурсів практично без втрат, з високою швидкістю і на дуже великі відстані, компактність джерел і носіїв інформації, миттєва, але безкровна реакція (відгук) інфосфери на важкоідентифіковуваний (відносно джерела) вплив та ін. [5, с. 58, 59]. Характерним є те, що до числа таких, що впливають на інфосферу, В. Андрєєв відносить і невоєнні засоби, куди входять: ідеологічні; релігійно-культурні; політичні; дипломатичні; торговельно-економічні; фінансово-кредитні; воєнно-економічні; технологічні; промислово-технологічні; науково-технічні; асоціальні.

Розмірковуючи далі про нетрадиційні засоби, В. Андрєєв зазначає, що ступінь ураження людини (соціуму), темпи деградації ураженого елемента та вплив цього процесу на загальний стан СПЛ залежать від рівня впливу нетрадиційного засобу, який, у свою чергу, визначається механізмом, способом, інтенсивністю, масштабом і тривалістю впливу [5, с. 60]. При цьому він не має сумніву, що у здатності до диверсифікованого і гнучкого впливу, що дозволяє при використанні нетрадиційних засобів варіювати вибір об'єкта і рівень впливу на нього, проявляється важлива особливість цих засобів. Вона полягає в їхній подвійній (амбівалентній) природі, що забезпечує можливість ефективно використовувати ці засоби й у незбройному, і у збройному протиборствах. Так, м'який, безкровний вплив на соціум (людину) шляхом поступової деформації компонентів СПЛ дозволяє застосовувати їх у конфліктних ситуаціях поряд з невоєнними засобами, наприклад, під час проведення поліцейських, миротворчих, (анти)терористичних операцій. Тим самим з'являється принципова можливість вести незбройне протиборство не тільки за допомогою невоєнних, але й нетрадиційних засобів. Рішуче, "тверде" використання таких засобів у вигляді ЗГУ із метою раптової деструкції якого-небудь компонента може спричинити великі людські втрати і руйнування. Застосування нетрадиційної зброї у воєнний час у комплексі з іншими засобами дасть значну і, можливо, рішучу перевагу стороні, що нею володіє. Причому застосування у збройному протиборстві ЗГУ як інструменту крайнього насильства може кардинально змінити характер воєнних дій, що призведе до інформаційних, екологічних і технологічних війн у чистому вигляді або до їхніх змішаних форм [5, с. 60]. Звідси випливає таке, що можливі часи, коли війни становитимуть погрозу противникові, тобто їх ведення передбачатиме використання лише політичних та інших невоєнних засобів. До речі, це визнавав і Клаузевіц.

Стосовно методів і засобів забезпечення глобальної безпеки зазначимо, що, аналізуючи спадщину Клаузевіца, можна відзначити факт: війна як процес має різні фази перебігу, причому це залежить від використання необхідних засобів для досягнення тих або інших політичних цілей; водночас слід пам'ятати про те, що війна є продовження

політики іншими засобами. У результаті використання цих засобів учиняється вплив на СПЛ. Він реалізується у таких видах: трансформація (перетворення), деформація (ураження) і деструкція (руйнування) [5, с. 62]. Відповідно можна виділити етапи (або фази) війни: попередній, початковий (або м'який) та другий (або твердий). Як правило, розвиток іде у напрямку від попереднього до твердого. Причому перехід від попередньої до м'якої фази виникає часом невловимо і, як правило, коли політика, досягнувши певної стадії розвитку, більше не у змозі поступально рухатися, як раніше, – виникає війна для того, щоб змести перешкоди на шляху політики. Свого часу це сформулював Мао Цзе Дун. При цьому, як стверджує В. Андреев, активне застосування “твердих” невоєнних засобів у комбінації з “м'якими” нетрадиційними засобами (у першу чергу, інформаційними) становить головну особливість перебігу першої фази війни у сучасних умовах [5, с. 63]. Причому неможливість розв'язати протиріччя без застосування як єдиної альтернативи воєнних засобів знаменує перехід політичного процесу в другу (тверду, або вищу) фазу війни [5, с. 63].

У зв'язку з цим доречним є приклад “холодної війни”. Цікаво, що відомий письменник А. Зинов'єв, який спостерігав це явище із Заходу, але, не будучи людиною військовою, відзначав, що холодна війна була справжньою війною, це перша в історії людства війна нового типу. Це пояснює той факт, що сьогодні найяскравіше серед усіх зазначених вище фаз війни виділяється перша, найбільш властива будь-якій політиці будь-якої держави, як її незмінний супутник.

Як зауважував В. Андреев, у наступаючому сторіччі володіння нетрадиційними засобами протиборства буде визначати потенційна перевага над суперником у мирний час і реальна – у роки війни [5, с. 64]. При цьому він визнає, що у майбутньому зміниться й політичне значення воєнних засобів, яким дедалі більше буде відводитися роль не засобів ведення збройної боротьби, а фактора попередження, стримування і навіть усунення потенційних воєнних загроз [5, с. 64].

Розглянемо один із видів нетрадиційної зброї – інформаційну. Із цього приводу Д. Ловцов пише, що під інформаційною зброєю розуміється сукупність спеціальних засобів, технологій, інформації та дезінформації, застосовуваної для

деструктивних впливів на менталітет населення й інформаційно-технічну інфраструктуру держави [6, с. 45]. До видів інформаційної зброї Д. Ловцов умовно відносить п'ять відповідних сукупностей, або груп засобів, які застосовуються для деструктивних (що дезорієнтують, дезінформують, дезорганізують, дестабілізують, руйнують, пригнічують тощо) інформаційних впливів. Наведемо їх.

1. Засоби масової інформації (ЗМІ: радіо, преса, телебачення) та агітаційно-пропагандистські засоби (відеокасети, електронні підручники й енциклопедії та ін.) як вид інформаційної зброї масового ураження, призначеного для цілеспрямованого завдання інформаційних збитків, головним чином, духовно-моральному життю населення конфронтуючої (ворожої) сторони й, у першу чергу, його історичній пам'яті, світогляду, моральним ідеалам – з метою можливого керування його поведінкою, а також для створення перешкоди аналогічним діям противника.

2. Психотропні засоби (спеціальні генератори, спеціальна відеографічна і телевізійна інформація, відеозасоби НІТ типу “віртуальна реальність” та ін.), що призначені для дистанційного зомбування населення і військово-технічного персоналу конфронтуючої сторони, а також для спричинення психічних і психофізіологічних розладів людей – користувачів систем НІТ (відеографічних тощо) на основі спеціальної комбінації колірної гами, дискретності й інтенсивності випромінювання на екранах ЕЛТ моніторів, ефекту “25-го кадру” (що сприймається тільки на підсвідомому рівні) та ін.

3. Електронні засоби (оптико- і радіоелектронні засоби – спеціальні передавальні обладнання й випромінювачі електромагнітних хвиль та імпульсів тощо; електронно-обчислювальні засоби – комп'ютерні віруси, що руйнують програмні закладки та ін.). Радіоелектронні засоби призначені для радіоелектронного придушення й ураження радіоелектронних засобів та сил противника, а також для захисту своїх радіоелектронних засобів від радіоелектронного ураження і придушення; оптико-електронні – для ураження і придушення оптико-електронних засобів противника. Електронно-обчислювальні засоби або засоби комп'ютерних технологій призначені для підвищення ефективності дії своїх інформаційних систем і засобів (зокрема,

систем зброї і засобів розпізнавання цілей та їх належності на полі бою), а також для руйнування або викривлення інформаційних масивів даних, що використовуються в автоматизованих інформаційно-ударних системах противника.

4. Лінгвістичні засоби (мовні одиниці, “спеціальна” термінологія, звороти мови, що мають семантичну неоднозначність під час перекладу на інші мови, тощо), призначені, головним чином, для використання висококваліфікованими фахівцями у процесі ведення міжнародних переговорів, підписання і виконання договорів між сторонами. Ці засоби можуть забезпечити довгочасний та ефективний результат.

5. Психотропні засоби (спеціально структуровані ліки, психофармакологічні й психодислептичні засоби, транквілізатори, антидепресанти, галюциногени, наркотики, алкоголь та ін.), призначені для впливу на психіку людини на генному або хромосомному рівнях: транквілізатори розривають зв'язок між інформаційно-психічними й фізичними процесами в організмі людини, галюциногени викликають психічні розлади тощо. При цьому слід мати на увазі, що всі можливі інформаційні відносини взаємозалежні і можуть, по-перше, оперативно змінюватися на будь-які інші залежно від виникаючих у реальній обстановці ситуацій, а, по-друге, у кожній певній ситуації можливе виявлення наявності ознак будь-яких відносин. Зокрема, у разі виникнення конфліктних ситуацій і посилення ступеня антагонізму між націями і державами з різною ідеологією й культурою “інформаційна боротьба”, яка ведеться ними практично постійно у мирний час, може легко перерости в агресивну “інформаційну війну” як особливу форму інформаційного імперіалізму, втручання у внутрішні справи населення і збройних сил інших країн, чим зневажаються суверенітет, культура народів, що й розпалює недовіру і ворожнечу між ними як пряму політико-психологічну підготовку до справжньої війни, а також форму виконання завдань дестабілізації економіки, дезінформації противника тощо як у мирний, так і воєнний час [6, с. 46].

Крім того, необхідно враховувати, що стан і перспективи глобальної інформатизації дозволяють припустити, що згодом частина людей перетвориться в елемент Єдиного інформаційного середовища (ЄІС) як певний “інформаційний діяч” (носії світогляду,

політичних поглядів і моральних цінностей, творець і користувач інформаційної бази знань, елемент прийняття управлінських рішень та ін.), який володіє трьома типами взаємозалежних знань: інтелектуальними (знаннями духу), емоційними (знаннями душі, психічними) та діяльними (знаннями тіла, моторними) [4, с. 47].

Виходячи з викладеного можна визначити, на що відповідно до наведеної психологічної моделі особистості буде впливати кожний з підвидів інформаційної зброї, зокрема:

- електронні засоби – на фізичний стан;
- психотропні – на психіку;
- ЗМІ – на духовне;
- лінгвістичні засоби – на розумне (Его та супер-Его);
- психотропні – на несвідоме й колективне несвідоме (Ід та інтра-Ід).

Узагальнюючи, зазначимо, що згідно з позицією Д. Ловцова матеріальні види зброї діють на біоекологічну складову частину людини (тілесний і психофізіологічний елементи), а інформаційні – на духовно-психологічну (духовний, архетипічний, соціально-моральний, психічний, інтелектуальний елементи особистості, а також на психофізіологічний у частині вищої регуляції). Зауважимо, що структурно інформаційна зброя є більш насиченою і переважаючою у впливі на людину й соціум у цілому, ніж матеріальні види зброї.

Як слушно зазначає Д. Ловцов, традиційно висока роль інформаційної зброї, висновуючи з можливостей її негативного впливу на особистість і на фактори спільності, значно зростає в умовах стихійних ринкових відносин, правового свавілля та глобальної інформатизації на основі створення й удосконалювання новітніх інформаційних технологій, єдиних телекомунікаційних мереж (типу Інтернет) та незалежних засобів масової інформації (дезінформації) [5, с. 47].

У зв'язку з цим автори Концепції інформаційно-ударної операції в сучасній війні пропонують урахувати, що стан інформаційної безпеки держави визначається, головним чином, такими основними факторами: ступенем задоволення інформаційно-психологічних потреб її населення і негативними (навмисними й випадковими) інформаційно-психологічними й інформаційно-технічними впливами на громадян держави й органи управління

соціумом і техніко-економічними засобами відповідно. Тому під інформаційною безпекою держави можна розуміти захищеність потреб населення в якісній (цінній) інформації, необхідній для їхніх життєдіяльності й функціонування, вирішення цільових завдань, а також навчання і розвитку [5, с. 48]. При цьому відносини інформаційного суперництва передбачають (охоплюють):

- інформаційне збирання (розвідка, космічний моніторинг та ін.);
- інформаційну протидію (радіоелектронне придушення, інфільтрацію, дезінформацію комп'ютерних вірусів в автоматизовані системи управління противника тощо);
- інформаційний захист (або інформаційне маскування), захисні семантичні перетворення інформації, застосування широкополосних інформаційних сигналів та ін.;
- інформаційне прикриття (радіоелектронний захист, обмеження доступу до засобів тощо) бойових систем, що протидіють одна одній, складає основний зміст інформаційної боротьби у воєнно-політичній сфері. Головна мета й полягає у нейтралізації та руйнуванні інформаційно-стратегічного ресурсу ворожої держави та його збройних сил при одночасному забезпеченні захисту свого інформаційно-стратегічного ресурсу від аналогічних дій з боку противника.

Висновки

Таким чином, основними задачами інформаційної боротьби можна вважати:

- у мирний час – забезпечення інформаційної безпеки держави шляхом зміцнення і підвищення інформаційно-технологічного потенціалу своєї країни, підтримання стійкого управління економікою, військами та зброєю, впливом на суспільну свідомість для активізації моральних стимулів населення до необхідності збройного захисту Вітчизни у разі збройної агресії, а також підтримка (інспірування) повільних деструктивних процесів у сфері державного управління противника, які зношують його інформаційно-технологічний ресурс;
- у воєнний час – забезпечення інформаційної переваги держави шляхом активного впливу (інформаційно-психологічного, радіоелектронного, програмно-комп'ютерного, психотропного та ін.) на системи державного та військового управління противника і джерела інформаційних загроз для блокування (порушення роботи, руйнування) стратегічних систем управління

(ракетно-ядерною зброєю та ін.) і введення противника в оману про терміни початку, характер і масштаб майбутньої воєнної кампанії у цілому й окремих операцій, зниження морально-психологічної стійкості та бойового духу військ противника при одночасному попередженні, відбитті й нейтралізації негативних інформаційних впливів, які вчиняє противник.

Список використаних джерел

1. Гареев, М. А. Война и военное искусство в меняющемся мире [Текст] / М. А. Гареев // *Международная жизнь*. – 1994. – № 3. – С. 92–98.
2. Татарников, В. НАТО: новый век – новая стратегия [Текст] / В. Татарников // *Обозреватель*. – 1999. – № 4. – С. 46–50.
3. Гареев, М. А. Контуры вооруженной борьбы будущего [Текст] / М. А. Гареев // *Международная жизнь*. – 1994. – № 4. – С. 73–77.
4. Луговец, Р. К вопросу о реализации Концепции национальной безопасности Российской Федерации [Текст] / Р. Луговец, В. Поляков // *Обозреватель*. – 1999. – № 5. – С. 30–35.
5. Андреев, В. Оружие и война: новые тенденции развития [Текст] / В. Андреев // *Обозреватель*. – 1999. – № 5. – С. 54–59.
6. Ловцов, Д. Проблема обеспечения информационной безопасности России [Текст] / Д. Ловцов // *Обозреватель*. – 1999. – № 2. – С. 44–49.
7. Ловцов, Д. О парадигме национальной безопасности России [Текст] / Д. Ловцов // *Обозреватель*. – 1999. – № 9. – С. 47–50.
8. Круглов, В. Концепция информационно-ударной операции в современной войне [Текст] / В. Круглов, Д. Ловцов // *Обозреватель*. – 1999. – № 12. – С. 48–52.
9. Гареев, М. А. О характере и облике вооруженной борьбы будущего [Электронный ресурс] / М. А. Гареев // *Армейский сборник*. – 2003. – № 4. – Режим доступа: <http://www.soldiering.ru/war/war.php>

Стаття надійшла до редакції 14.12.2012 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор І. О. Кириченко, Академія внутрішніх військ МВС України, Харків, Україна.